

The technology of pedagogical support of perception of paintings by children of 3rd year of life in the conditions of groups of early age implemented in the educational process of institutions of preschool education in 2020-2021 within the research "Education of Children of Yearly Age in Institutions of Preschool Education of Different Types" of the Institute of Problems of Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

The stages of the technology are presented. At the first stage – pre-perception (foreplay), children's perception of the work of art occurs in the form of a surprise moment or game situation. At the second stage, the children are shown a painting. At the third stage, children are involved in the discussion of the work of art: firstly, they listen to the story of the educator on the content of the painting, and then they answer a series of questions. At the next stage – games on the painting, children role-play the work of art. The final stage – the aftereffect – involves different games in the context of the painting.

The forms and content of tarnishing educators of how to work with children on the perception of paintings are presented. The obtained results have shown that such forms of peer learning as instructional videos, professional master mind, individual self-analysis of educators – video recording of lessons, diary of impressions are more effective than traditional. This is due to the fact that these forms allow colleagues to find out different solutions to problems, discuss methodological issues and share own experience, to reflect and plan themselves the constructive steps in their professional development.

The results of implementation of the technology at the reproductive and creative levels are highlighted. It is noted that the regularity of lessons, specially selected paintings, developed technology, the practice of partnership between educators and children helped children to show a high level of interest in works of art (initiating such lessons, high involvement in the process of viewing paintings, expressing emotions, the beginnings of communicative, visual and tactile interaction with peers and educators about paintings, role-playing on the work of art, involvement in art games). All this indicates that the technology is useful, as well as the innovative forms of training of educators are effective.

Key words: technology of pedagogical support of perception of paintings, structure of technology, children of the 3rd year of life, groups of early age, institutions of preschool education, training of educators.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2021 р.

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-4\(102\)-22-29](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-4(102)-22-29)

УДК [(084.1) : 7.041.5 [-021.331 : 159.922.5] : [057.87 : 373.3]

Кондратова Вікторія Вадимівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського», м. Кропивницький, Україна; vika_v77@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0045-7775>

ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ПОРТРЕТА НА ПОВНИЙ ЗРІСТ УЧНЯМИ ЧЕТВЕРТИХ КЛАСІВ

У статті розкривається методичний аспект опанування учнями 4 класу теми «Портрет як жанр образотворчого мистецтва» за освітньою програмою «Світ чекає крилатих» у межах інтегрованого предмета «Арттехнології та інформатика» (концентр «Образотворче мистецтво»). Розглядаються етапи роботи з четвертокласниками: проведення учнями аналізу-інтерпретації картин художників-портретистів; ознайомлення з видами портрета, пропорціями частин тіла людини, виготовлення рухомої моделі людини, зображення людини у статиці та динаміці. Надаються методичні поради щодо розвитку в учнів умінь зображувати людину на повний зріст.

Ключові слова: портрет, аналіз-інтерпретація картини, послідовність зображення портрета, рухома модель людини, портрет на повний зріст, зображення людини в русі.

Постановка проблеми. Концепція «Нова українська школа» проголошує необхідність особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що забезпечує психологічний комфорт та сприяє творчості дітей [5].

У Державному стандарті початкової освіти зазначається, що метою мистецької освіти є формування культурних та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художнього самовираження в особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини [1].

Художньо-практична діяльність має бути спрямована на розвиток творчості та художніх здібностей учнів через практичне оволодіння основами ху-

дожньої мови різних видів мистецтва та прийомами художньої виразності [6; 7], на це націлено навчання учнів основ образотворчої грамоти на заняттях концентру «Образотворче мистецтво» інтегрованого курсу «Арттехнології та інформатика» за освітньою програмою «Світ чекає крилатих».

Однією з тем, які вивчаються в 3–4 класах є портрет. Учні 3 класів ознайомилися із прийомами аналізу та зображення плечового й погрудного портрета, набували практичних умінь зображення форми голови і, зокрема, визначення співвідношення частин людського обличчя, а також з'ясували особливості зображення портрета з натури, по пам'яті, за уявою та створення фантастичного образу. Ґрунтовно про це йшлося в нашій попередній статті [2].

У 4 класі школярі продовжують вивчати тему «Портрет», дізнаються про такі види портретів: парадний, камерний, історичний, портретно-живописний, портрет-прогулянка, костюмований портрет, – та малюють повний портрет – на повний зріст особи. Така послідовність і системність дозволяє учням ознайомитися з портретним жанром, видами портретів, розбиратися в особливостях зображення портретів з

натури, по пам'яті, за уявою, а також – створювати окремі з них.

Як показує досвід роботи, учні початкових класів відчувають певні труднощі в зображенні портрета на повний зріст, що пов'язано із недостатньою практикою аналізу закономірностей будови тіла людини, співвідношення його частин та особливостей компонування портрета на площині аркуша. Тому на вивчення

цієї теми потрібно відводити декілька занять.

Аналіз досліджень і публікацій. У чинних підручниках для 3–4 класу закладів загальної середньої освіти з інтегрованого курсу «Мистецтво» автори кожен на власний розсуд пропонують розкриття теми портрета та зображення людини на повний зріст. Проаналізуємо їх і викладемо суть завдань у форматі таблиці (табл. 1).

Таблиця 1. Зміст вивчення теми портрета та зображення людини на повний зріст у чинних підручниках «Мистецтво»

№	Підручник	3 клас	4 клас
1	«Мистецтво» автори: Масол Л. М., Гайдамака О. В., Колотило О. М.	учні ознайомлюються з пропорціями фігури людини та особливостями зображення дитини на повний зріст; малюють казкового героя на повний зріст	учні пригадують зміст завдань у 3 класі; створюють ескіз костюма до карнавалу; малюють композицію «Запальний іспанський танець»; виготовляють героїв казки Аладдіна та Жасмин з рухомими частинами
2	«Мистецтво» автори: Рубля Т. Є., Мед І. Л., Щеглова Т. Л.	учні малюють за уявою композицію «Козак Мамай», зображуючи козака на повний зріст; створюють сюжетну композицію за уявою, малюючи себе та своїх рідних і друзів на повний зріст; малюють фантастичні образи Зими та Літа; малюють супергероя за схематичними малюнками; створюють композицію «Весняні роботи» із героями на повний зріст у русі	учні малюють за уявою композицію «Співає кобзар про минувшину», зображуючи бандуриста та ще трьох людей на повний зріст; малюють за уявою сюжетну композицію «У веселому вихорі танцю», зображуючи хлопця і дівчину в українських костюмах у русі
3	«Мистецтво» автори: Кізілова Г. О., Шулько О. А.	учні створюють з пластиліну фігуру людини, яка танцює, відтворюючи пропорції і пластику тіла людини за вказаною послідовністю	–
4	«Мистецтво» автор Кондратова Л. Г.	учні створюють ескіз динамічної композиції із зображенням людей у русі; виконують малюнок дівчини в українському народному костюмі	учні виконують вправу – малюють олівцем схематичне зображення людини на повний зріст за зразком та малюють портрет учителя/вчительки або друга/подруги на повний зріст; створюють композицію «Родинне свято», зображуючи себе та своїх рідних у русі; виконують малюнок на тему «Український гопачок», зображуючи хлопця і дівчину в русі
5	«Мистецтво» автори: Калініченко О. В., Аристова Л. С.	учні малюють зимові розваги дітей, зображуючи одного або декількох дітей у русі	учні зображують балерину, яка у своєму танці створює образ Аліси в країні Чудес; створюють багатoffiгурну композицію «Проводи зими», зображуючи персонажів у статичному або динамічному стані
	«Мистецтво» автор Лемешева Н. А.		досліджують замальовки і визначають розміри голови щодо тулуба, довжини частин рук і ніг; малюють портрет персонажа Венеціанського карнавалу на повний зріст; ліплять з пластиліну ілюстрацію до фрагменту казки Шарля Перро «Хлопчик-мізинчик»; виготовляють рухомий шаблон танцівниці/танцівника з цупкого паперу та перетворюють його на паперову ляльку-танцівницю/танцівника

№	Підручник	3 клас	4 клас
6	«Мистецтво» автори: Стеценко І. Б., Остапенко Г. С.	учні створюють графічну ілюстрацію до казки «Котигорошко»; малюють ескіз театрального костюма, зображуючи людину на повний зріст, ліплять фігуру лижника	
7	«Мистецтво» автори: Стеценко І. Б., Садовенко С. М.	–	створюють ілюстрацію до твору Антуана де Сент-Екзюпері «Маленький принц», малюючи хлопчика на повний зріст; ліплять з пластиліну фігуру артиста/артистки цирку
8	«Мистецтво» автор Лобова О. В.	–	учні не малюють людину на повний зріст

Як бачимо, тематика завдань, художні матеріали є різними. При цьому зазначимо, що лише в трьох із семи підручників побіжно наводяться дані про пропорції тіла людини, яких необхідно дотримуватися у зображенні портрета на повний зріст, і наводяться схематичні приклади для учнів. Є підручники, в яких без пояснень, як зобразити людину, дається завдання намалювати композицію з кількох осіб, що, на нашу думку, дуже складно для учнів 3–4 класів. Вважаємо, що учні початкових класів відчувають труднощі в зображенні портрета людини на повний зріст через відсутність потрібних практичних навичок, яким передусе знання пропорцій тіла людини та komponування фігури на площині аркуша. Отже, проблема існує в теоретичному та практичному аспектах.

Метою статті є висвітлення особливостей розкриття педагогом теми «Портрет як жанр образотворчого мистецтва» учням четвертих класів закладів загальної середньої освіти на заняттях концентру «Образотворче мистецтво» інтегрованого предмета «Артехнології та інформатика» за освітньою програмою «Світ чекає крилатих», та методичних порад щодо зображення портрета людини на повний зріст, які має враховувати педагог на уроках у вивченні такої теми.

Виклад основного матеріалу. Мета вивчення концентру «Образотворче мистецтво» в 4 класі – актуалізація набутих у 3 класі знань з основ образотворчої грамоти («колір», «форма», «простір», «композиція»), їх поглиблення та розширення; формування в свідомості учнів цілісного художнього бачення світу, чіт-

кого уявлення про специфіку створення художнього образу в різних видах і жанрах образотворчого мистецтва; розвивати навички організації художньої виставки на задану тематику; ознайомлення з творчістю видатних українських художників, скульпторів, архітекторів, з деякими осередками народних художніх промислів України; ознайомлення з творами образотворчого мистецтва країн світу.

У 4 класі продовжується вивчення теми «Портрет як жанр образотворчого мистецтва», учні знайомляться з видами портретів, з'ясовують, що портрет може бути плечовим, погрудним, поясним або на повний зріст та навчаються зображувати людину. З цієї метою представимо роботу з опанування учнями портретного жанру в 4 класі у

видляді етапів уроку. Тема: «Портрет людини на повний зріст. Зображення портрета «Мій тато/Мій дідусь» [8].

На організаційно-підготовчому етапі учні ознайомлюються з метою, темою, основними поняттями, матеріалами, актуалізують свої знання щодо питання: «Що я знаю про портрет?». На цьому етапі уроку дуже важливо дати можливість кожному проявити своє бачення і, відповідаючи на це запитання, звернутися до власного досвіду. Учитель виступає насамперед як організатор навчально-пізнавальної діяльності учнів, як їхній помічник і консультант. Важливо, щоб учні вміли пояснювати свої думки та припущення. Для цього скористайтеся запитанням на аргументацію: «Чому ви так вважаєте?». Суттєвою ознакою цього етапу є активні

ВИДИ ПОРТРЕТІВ

Фото 1. «Види портретів. Портрет людини на повний зріст», слайди 1–7

висловлювання учнів – говорити повинні школярі, а вчитель – більше слухати, робити акцент на тих відповідях, які наближають учнів до теми і завдань уроку, та розгортати в цьому напрямі подальше обговорення.

Наступний етап уроку – **мотиваційний**. На цьому етапі *стисла розповідь* учителя відіграє важливу роль, оскільки дає змогу скеровувати мотиви і, відповідно, увагу та зусилля учнів у потрібному напрямку – для досягнення запланованого навчального результату. Наприклад, за такою тематикою:

З нагоди свята День батька, лаксики (казкові космічні персонажі, що допомагають учням опрацювати матеріал) пропонують школярам намалювати портрети своїх татусів, дідусів. А для цього потрібно навчитися малювати людину. Педагог пропонує школярам допомогти лаксикам і запрошує познайомитися з деякими видами портретів на прикладі творчості українського живописця-портретиста Дмитра Левицького, а потім – навчитися малювати портрет людини на повний зріст. Для цього їм знадобляться: альбомний аркуш формату А4, простий олівець, гумка, гуаш, пензлики (№ 3, № 5), палітра, склянка-непроливайка.

Відповідно до сформульованої мети й теми учні об'єднуються в групи, з'ясовуючи, які ще види портретів існують (*фото 1*).

Під час споглядання різних видів портрета, їх аналізу з допомогою вчителя та виконання завдань учні з'ясовують, що портрет може бути парадний, камерний, історичний, портрет-картина, портрет-прогулянка, костюмований, автопортрет.

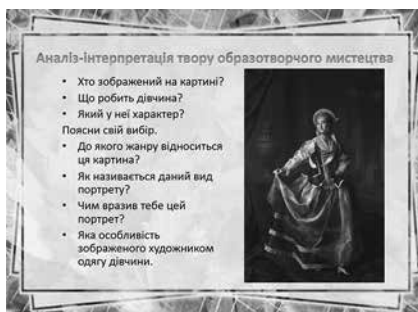

Фото 2. Д. Левицький. Портрет О. П. Левшиної

Фото 3. Сторінки посібника-журналу № 4 із завданням

З метою досягнення запланованого навчального результату можуть бути використані методи, що створюють проблемні ситуації, викликають в учнів подив, збуджують інтерес до теми уроку тощо. Це може бути і цікава *бесіда* за картиною Д. Левицького «Портрет О. П. Левшиної» (*фото 2*).

Демонструючи репродукцію, пояснюючи її зміст, учитель залучає дітей до аналізу картини шляхом навідиних питань, які мають допомогти їм розібратися не лише в тому, що зображено на картині, але і як зображено.

Інформація для учнів. Жанр картини Дмитра Левицького «Портрет О. П. Левшиної» можна визначити як портрет у ролі. Художник зобразив Олександру Левшину в танцювальному русі. Інтер'єр на задньому плані та важка завіса доповнюють відчуття, що героїня стоїть на театральній сцені та виконує певну роль. Зображуючи портрет, Дмитро Левицький використав олійно-воскове сполучення речовин. Воскові фарби прозоріші за олійні, завдяки чому отримано ефект внутрішнього світіння. Це був абсолютно новий прийом, який дозволив художнику показати переливи шовкових і газових тканин.

Ще одним завданням буде: пояснити, що об'єднує твори художників (*слайди 1-7 на фото 1*), чим вони відрізняються, та записати назви портретів відповідно до номерів номер їх видів і пояснити свій вибір.

Мета: закріпити знання учнів про твори образотворчого мистецтва, виховувати емоційне ставлення до твору, який розглядається.

Матеріали: репродукції картин художників портретного жанру.

Хід виконання завдання: Учні на уроці ознайомились із багатьма репродукціями картин відомих художників. Школярам пропонується прочитати текст і дізнатися цікавинку про творчість українського живописця-портретиста Дмитра Левицького, а потім позначити репродукцію портрета в ролі (різновид костюмованого портрета). Дане завдання розміщено в посібнику-журналі № 4 для 4 класу [8, с. 46] (*фото 3*).

Отже, під час споглядання різних видів портретів, їх аналізу та виконання завдань учні з'ясовують, що костюмований портрет – вид художнього портрета, особливість якого в образі портретованого. Людина, написана на картині, може бути відображена художником в образі міфологічного, алегоричного, історичного і навіть уявленого ним (найчастіше літературного) персонажа.

Практично-творчий етап. Учням пропонується ознайомитися з пропорціями тіла людини (*фото 4*) та написати портрет татуса чи дідуса на повний зріст у поданій послідовності.

Малювати портрет на повний зріст починають з розміщення на аркуші загальної еліпсоподібної форми голови,

Фото 4. Зображення людини на повний зріст

визначення місця і напрямку середньої лінії (симетрії). Перевіривши пропорції, приступають до малювання частин тіла, виявляючи характерні риси. Малюючи постать дорослої людини, слід звернути увагу на такі особливості пропорцій тіла (фото 5):

1. Голова і тулуб становлять половину всієї фігури людини, а друга половина – це ноги.
2. Ширина розставлених рук наближається до величини зросту тіла людини.
3. Ширина плечей дорівнює двом головам.
4. Довжина руки дорівнює трьома розмірами голови.
5. Опущена рука доходить до середини стегна.
6. Довжина кисті руки дорівнює розміру обличчя.
7. Довжина стопи дорівнює висоті голови.

Ознайомившись із пропорціями тіла людини, учні створюють портрет татуса або дідуся на повний зріст у поданій послідовності (фото 6).

Найбільш вагомим частиною уроку є його підсумок – усвідомлення резуль-

Фото 5. Особливості пропорцій тіла людини

Фото 6. Портрет татуса чи дідуся на повний зріст

татів виконаної роботи, на якому учитель пропонує учням влаштувати разом з однокласниками художню виставку портретів.

На наступних заняттях учні закріплюють свої навички, зображуючи ілюстрації до коміксів з теми «Художник-графік. Створення коміксів «Правила поведінки в гостях» (соціокультурна тема тижня: «Я серед людей») [9].

Вчитель пропонує учням пригадати, що вони знають про графіку, професію художника-графіка і правила поведінки в гостях. Педагог зазначає, що ласки хотіли б ознайомити всіх з правилами гостявого етикету за допомогою коміксів і пропонує школярам їм допомогти. На цьому занятті учні дізнаються про комікси та навчаються малювати ілюстрації до них. Для цього їм знадоб-

Фото 7. Завдання № 1 у посібнику-журналі

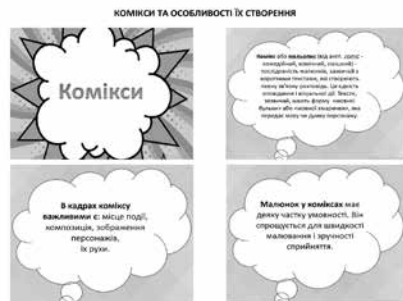

Фото 8. Слайди комп'ютерної презентації «Комікси»

ляться: альбомний аркуш формату А4, простий олівець, гумка, фломастери, кольорові олівці. Учитель пропонує виконати завдання № 1 у посібнику-журналі та записати слово, якого не вистачає в реченні, користуючись довідкою [9, с. 45], (фото 7).

Учитель пропонує учням більше дізнатися про комікси та особливості їх створення (фото 8).

Наступне завдання для учнів: пригадати, яку поведінку персонажів у гостях вони схвалюють, пояснити свій вибір та виконати завдання № 2 посібника-журналу, позначити малюнки коміксу [9, с. 45], (див. завдання 2 на фото 7).

Далі вчитель звертає увагу учнів на особливості схематичного зображення

Фото 9. Особливості схематичного зображення людини відповідно до певного емоційного стану

Фото 10. Завдання № 3 посібника-журналу

людини відповідно до певного емоційного стану та повторює пропорції тіла людини (фото 9).

Учні разом із учителем виконують завдання № 3 з посібника-журналу та нумерують малюнки відповідно до поданої послідовності [9, с. 46], (фото 10).

На цьому етапі вчитель радить школярам уважно переглянути та запам'ятати основні пропорції тіла людини.

Учитель пропонує учням об'єднатися з однокласником чи однокласницею в пару й створити разом ілюстрацію до коміксу «Поводження в гостях» за поданими у завданні № 3 послідовностями та записати репліки персонажів [9, с. 46], (фото 11).

Наприкінці заняття учитель разом із учнями влаштовують виставку коміксів на тему: «Як поводитись у гостях». Доцільніше виставкові роботи учнів

Фото 11. Створення ілюстрації до коміксу

Фото 12. Завдання № 1 до уроку 12 з посібника-журналу

розподілити за двома напрямками: як потрібно поводитись у гостях та як не можна поводитись у гостях.

На наступному занятті з теми «Людина в русі. Створення емблеми за допомогою трафарету на тему «Олімпійські ігри»» (соціокультурна тема тижня: «Спортивний калейдоскоп») учні дізнаються, як виготовити емблему за допомогою трафарету. Для цього їм знадобляться: картон, ножиці, степлер або клей ПВА, простий олівець, гуаш, плоский широкий пензлик або губка.

Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про графічний дизайн та нагадує, що лаксика спостерігають за міжнародними спортивними змаганнями – олімпійськими іграми, самі займаються спортом та хотіли б створити емблеми до олімпійських видів спорту. Особливу увагу школярів до портрета привертає динаміка (рух) людей, а також приваблює кольорове зображення, тому учитель пропонує допомогти лаксикам та виконати завдання № 1 до уроку 12 посібника-журналу: прочитати текст і записати слова, яких не вистачає, користуючись довідкою [10, с. 45], (фото 12).

Далі вчитель залуцає учнів до аналізу слайдів, представлених у презентації «Олімпійські види спорту. Зображення людини в русі» (фото 13) шляхом запитань, які допоможуть школярам розібратися в тому, що таке олімпійські піктограми. Піктограма (від лат. pictus – мальований і грец. γράμμα – письмовий знак, риска, лінія) – умовний малюнок

Фото 13. Зображення людини в русі

із зображенням будь-яких дій, явищ, предметів тощо. Піктограми походять із давніх часів, вони використовувалися у письмі. Вчитель пропонує ознайомитися з олімпійськими видами спорту та їх умовними позначеннями, видами змагань у Стародавній Греції (античні олімпійські ігри).

Після цього учні виконують завдання № 2 до уроку й нумерують світлини відповідно до номерів назв олімпійських

Фото 14. Завдання № 2 та № 3 до уроку 12 посібника-журналу

Зображення людини в русі

- Сучасні художники теж зображують спортивні змагання.

Родригес Хосе. Фристайл.

Алексис Маркю. Футболіст

Зображення людини в русі

Важливу роль під час зображення людини в русі виконують суглоби: лікті, коліна. Ти переконаєшся у цьому, коли складеши рухоому модель фігури людини.

- Виріж шаблони частин тіла спортсмена, які розташовані виню сторінок.
- Склади з них модель фігури спортсмена у русі. Частини тіла з'єднай за допомогою степлера.

Фото 15. Зображення людини в русі. Рухома модель фігури людини

видів спорту, які на них зображені, та виконують завдання № 3: пронумерувати умовні зображення олімпійських видів спорту відповідно до номерів світлин у завданні № 2 [10, с. 45–46], (фото 14).

На цьому етапі вчитель радить школярам познайомитися із зображенням спортсменів художниками, особливостями зображення людини в русі та виготовити рухоому модель людини (шаблон фігури людини із пропорційних частин, які скріплені між собою скобами степлера) (фото 15).

Дана наочність дозволяє візуально бачити, як залежно від зміни руху змінюється положення тіла людини, аналізувати, як змінюється центр тяжіння та «будувати» рухи таким чином, щоб центр тяжіння не змінювався і людина залишалась у врівноваженому стані.

Учитель пропонує учням виконати завдання № 4 посібника-журналу й виготовити трафарет з аркуша картоно формату А5 для емблеми того виду спорту, яким займається (хоче займатися) учень (учениця) за поданою в журналі послідовністю. Далі педагог дає завдання учням створити емблему вибраного ними виду спорту за допомогою виготовленого трафарету [10, с. 46].

На занятті № 30 з теми: «Художник-дизайнер. Створення ескізу плаття

або костюма для балу з підручних матеріалів» (соціокультурна тема тижня: «У світі економіки») учні разом із учителем з'ясовують, що вони знають про дизайн та художника-модельєра одягу. Учитель пропонує школярам пофантазувати і допомогти лаксікам придумати та намалювати ескіз плаття або костюма, який потім можна виготовити з підручних матеріалів. Для цього їм знадобляться: альбомний аркуш (А4), простий олівець, ластик, кольорові олівці, фломастери, газети або журнали, кольорові поліетиленові пакети для сміття, скоч, клей ПВА.

Вчитель повідомляє, що робота модельєра – це творчий процес. До його постійних обов'язків входять: творчий процес (модельєр робить замальовки і створює ескізи образів); технічний процес (придумує, як втілити створений на ескізі образ в життя: розробляє викройку, підбирає тканини, знає все про їх текстуру, принципи поєднання, підбирає елементи декору: стрічки, мережива, стрази тощо); проведення примірок та підгонки наряду по фігурі клієнта. Залежно від місця роботи обов'язки модельєра можуть варіюватися.

Учитель пропонує учням пронумерувати зображення відповідно до номерів назв видів одягу (завдання № 3 посібника-журналу), потім придумати

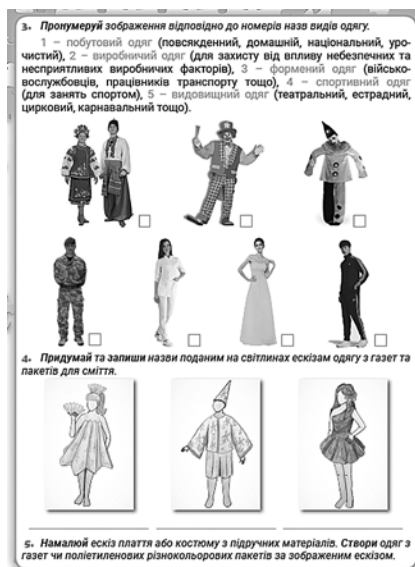

Фото 16. Завдання № 3 та № 4 з посібника-журналу до заняття № 30

та записати назви ескізам одягу з газет та пакетів для сміття, які подані на світлинах (завдання № 4) [11], (фото 16).

Далі учні, удосконалюючи навички зображення людини на повний зріст, малюють героя в одязі з підручних матеріалів (з газет, поліетиленових різнокольорових пакетів тощо). У вільний час вони можуть створити одяг за цим ескізом та використати його на костюмованому святі.

Висновки. Вивчаючи портрет як жанр мистецтва в четвертому класі, потрібно удосконалити знання учнів щодо видів портретів, особливостей зображення портрета на повний зріст, художніх технік його виконання.

Опанування учнями 4 класу теми «Портрет як жанр образотворчого мистецтва» за освітньою програмою «Світ чекає крилатих» у межах інтегрованого предмета «Арттехнології та інформатика» (концентр «Образотворче мистецтво») дає їм можливість ознайомитися з видами портрета, закономірностями будови тіла людини, навчитися зображувати портрети на повний зріст, розвивати уважність, спостережливість, уміння інтерпретувати, аналізувати твори художників-портретистів, набувати компетентності щодо знання та вміння зображати фігуру людини у статиці та динаміці, пропорцій частин її тіла, особливостей зображення портрета по пам'яті та за уявою. Однією з форм діяльності педагога та учнів є використання щотижневого посібника-журналу з друкованою основою для роботи в класі, де подано завдання з образотворчого мистецтва щодо застосування здобутих знань.

Представлені поради щодо послідовності зображення портрета на повний зріст та методика його виконання учнями можуть бути використані у практиці викладання образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти, будинках творчості дітей та інших освітніх закладах.

Подальші дослідження слід спрямовувати на розвиток компетентності школярів щодо зображення портрета в 5–6 класах закладів загальної середньої освіти відповідно до програмних вимог у основній ланці школи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Державний стандарт початкової освіти. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.

2. Кондратова В. Особливості зображення портрета учнями третіх класів // Мистецтво та освіта. – 2021. – № 3 (101). – С. 25–30.

3. Мистецтво. 3 клас. – URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/3-klas/mistetstvo-pdruchnik-ntegrovanogo-kursu-dlya-3-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti/mistetstvo-pdruchnik-ntegrovanogo-kursu-dlya-3-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-ostrovskiy-vm-fedun-gp/>

4. Мистецтво. 4 клас. – URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/10mistetstvo-4-klas/>

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

6. Типова освітня програма для 3–4 класів, створена під керівництвом Шияна Р. Б. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>.

7. Типова освітня програма для 3–4 класів, створена під керівництвом Савченко О. Я. – URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>.

8. Цимбалару А. Д., Пархоменко Н. Є., Бондар І. Ю., Шумейко Ю. М., Котелянець Н. В., Агєєва О. В., Кондратова В. В., Калашнікова О. В., Завалій О. М. Світ чекає крилатих. 4 клас : посібник-журнал. – № 4. – Київ : ТОВ «Арт Студія Друку», 2019. – С. 45–46.

9. Цимбалару А. Д., Пархоменко Н. Є., Бондар І. Ю., Шумейко Ю. М., Котелянець Н. В., Агєєва О. В., Кондратова В. В., Калашнікова О. В., Завалій О. М. Світ чекає крилатих. 4 клас : посібник-журнал. – № 5. – Київ : ТОВ «Арт Студія Друку». 2019. – С. 45–46.

10. Цимбалару А. Д., Пархоменко Н. Є., Бондар І. Ю., Шумейко Ю. М., Котелянець Н. В., Агєєва О. В., Кондратова В. В., Калашнікова О. В., Завалій О. М. Світ чекає крилатих. 4 клас : посібник-журнал. – № 12. – Київ : ТОВ «Арт Студія Друку». 2019. – С. 45–46.

11. Цимбалару А. Д., Пархоменко Н. Є., Бондар І. Ю., Шумейко Ю. М., Котелянець Н. В., Агєєва О. В., Кондратова В. В., Калашнікова О. В., Завалій О. М. Світ чекає крилатих. 4 клас : посібник-журнал. – № 30. – Київ : ТОВ «Арт Студія Друку». 2019. – С. 45–46.

References:

1. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity [State standard of primary education]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>.

2. Kondratova, V. (2021). Osoblyvosti zobrazhennia portreta uchniamy tretikh klasiv [Features of the image of the portrait by third graders]. *Mystetstvo ta osvita [Art and Education]*, 3(101), 25–30.

3. Mystetstvo 3 klas [Art 3rd grade]. Retrieved from <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/3-klas/mistetstvo-pdruchnik-ntegrovanogo-kursu-dlya-3-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti/mistetstvo-pdruchnik-ntegrovanogo-kursu-dlya-3-klasu-zakladv-zagalno-seredno-osvti-ostrovskiy-vm-fedun-gp/>

4. Mystetstvo 4 klas [Art 4th grade]. Retrieved from <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/4-klas/10mistetstvo-4-klas/>

5. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

6. Typova osvitalia prohrama dlia 3-4 klasiv, stvorena pid kerivnytstvom Shiyana R. B. [A typical educational program for 3-4 grades, created under the guidance by Shiyana R. B.]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>.

7. Typova osvitalia prohrama dlia 3-4 klasiv, stvorena pid kerivnytstvom Savchenko O. Ya. [A typical educational program for 3-4 grades, created under the guidance of Savchenko O. Ya.]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>

8. Tsybalaru, A. D., Parkhomenko, N. Ye., Bondar, I. Yu., Shumeiko, Yu. M., Kotelianets, N. V., Ahieieva, O. V., Kondratova, V. V., Kalashnikova, O. V., & Zavalii, O. M. (2019). Svit chekaie krylatykh. Posibnyk-zhurnal. 4 klas [The world is waiting for the winged. Manual-magazine. 4th grade]. Kyiv: TOV «Art Studiia Druku». № 4. P. 45–46.

9. Tsybalaru, A. D., Parkhomenko, N. Ye., Bondar, I. Yu., Shumeiko, Yu. M., Kotelianets, N. V., Ahieieva, O. V., Kondratova, V. V., Kalashnikova, O. V., & Zavalii, O. M. (2019). Svit chekaie krylatykh. Posibnyk-zhurnal. 4 klas [The world is waiting for the winged. Manual-magazine. 4th grade]. Kyiv: TOV «Art Studiia Druku». № 5. P. 45–46.

10. Tsybalaru, A. D., Parkhomenko, N. Ye., Bondar, I. Yu., Shumeiko, Yu. M., Kotelianets, N. V., Ahieieva, O. V., Kondratova, V. V., Kalashnikova, O. V., & Zavalii, O. M. (2019). Svit chekaie krylatykh. Posibnyk-zhurnal. 4 klas [The world is waiting for the winged. Manual-magazine. 4th grade]. Kyiv: TOV «Art Studiia Druku». №12. P. 45–46.

11. Tsybalaru, A. D., Parkhomenko, N. Ye., Bondar, I. Yu., Shumeiko, Yu. M., Kotelianets, N. V., Ahieieva, O. V., Kondratova, V. V., Kalashnikova, O. V., & Zavalii, O. M. (2019). Svit chekaie krylatykh. Posibnyk-zhurnal. 4 klas [The world is waiting for the winged. Manual-magazine. 4th grade]. Kyiv: TOV «Art Studiia Druku». №30. P. 45–46.

Kondratova Viktoriia Vadymivna, PhD, Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education of the Kirovohrad Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named after Vasyl Sukhomlynsky, Kropyvnytskyi, Ukraine, vika_v77@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-0045-7775>

Features of a full-length portrait painted by fourth-graders

The article deals with the teacher's consistent work on mastering the topic "Portrait as a genre of fine arts" by 4th grade students in the educational program "The world is waiting for the winged" within the integrated subject "Art Technology and Informatics" (module "Fine Arts"). The following themes are presented: "A full-length portrait of a person. The portrait "My father/ My grandfather "in painting technique", socio-cultural theme of the week: "Calendar dates of September"; "Artist-graphic. Making comics "Rules how to behave on a visit "in graphic technique", socio-cultural theme of the week: "I am among people"; "Human in motion. Making a moving model of human. Making an emblem using stencil technique on the theme of the "Olympic Games", socio-cultural theme of the week: "Sports Kaleidoscope"; "Artist-designer. Drawing a sketch of a dress or costume for a dance party from improvised materials" (socio-cultural theme of the week: "In the world of economics").

The stages of work on a portrait are considered: students' analysis-interpretation of artists-portraitists' paintings; acquaintance with types of a portrait (ceremonial, chamber, historical, portrait-picture, portrait-walk, portrait-costume and its variant – a portrait in a role, a full-length self-portrait), proportions and a body parts, making a moving model of a person from the proportional parts, which are stapled, which allows students to see how the position of the human body changes depending on the change of movement), drawing a person in statics and dynamics.

Methodological advice how to develop students' ability to draw a full-length portrait is presented. The examples of tasks from students' book promote development of students' subject competencies how to draw the sequence of a full-length portrait, a person in motion and soft skills (reading comprehension, ability to express one's own thoughts, creative thinking, initiative, cooperation, and planning one's own activities).

The presented tips can be used in teaching fine arts in general secondary education institutions, children's art centres and other educational institutions.

Key words: portrait, analysis-interpretation of a painting, sequence of drawing a portrait, moving model of a person, full-length portrait, drawing a person in motion.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2021 р.